

vseh dežela

Proletarci

ies etružite sei

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 12 (No. 12).

Chicago, December, 1906

Leto I. (Vol. I.)

Od blizo in daleč.

— Ogrski veleposjedniki so zažugali, da bodo nasadili 20,000 kitajskih kulijev, ako poljedelski delavci zastavkajo.

To žuganje kaže jasno kot beli dan, koliko je bogatinom za narodnost, če se gre za njih žepe.

Kedar bogatini govore o narodnosti, tedaj narodnost pomeni, da se morajo proletarci pustiti od svojih rodnih bratov izjemati.

— Ubogi milijonar Pierpont Morgan toži in se jezi, da ga razni listi slikajo v takih barvah, kakor bi svoje milijone nakradel.

“Kaj takega se o meni piše,” zdi huje Morgan, “ko sem vsaki cent vendar s trudapolnim delom zaslužil.”

No, Morgan nebo pred rehabilitiran, dokler ne bo zavlada socializem, njegov plen — milijarde pa preše v splošno last ljudstva.

— Na Filipinih, v ječi Bilibid je umrlo deset jetnikov za otrovanjem, ker se jim je cepila neka strupena snov zoper kolero. Cepil jih je dr. Strong z dovoljenjem filipinske komisije. Seve je zdaj vlada obljubila družinam otrovanih jetnikov podporo.

Naj vlada stori, kar hoče, mrtvih ne bo obudila v življenje. Vsekakor pa vlada ni imela pravice igrati se s življenjem jetnikov, s tem, da jih je zdravniku izročila v poskušnjo. V take poskušnje naj služijo živali, ne pa ljudje.

— Iz Full River-ja, Mass., je došla vest, da 20 tvorničarji ugodili zahtevam tekstilnih delavcev, zvišali so jim plače za 10 odstotkov.

Tvorničarji so se zbalii stavke, ker je svetovni trg uprav sedaj zelo ugoden za tekstilne izdelke, radi tega so tudi brez ugovora priznali delavske zahteve.

Ta zmaga tekstilnih delavcev pa zopet uči delavce drugih strok, da se takrat stavka, kedar je trg ugoden za izdelke.

— Znani nemški državni komisar Karel Pefers, ki je za časa svojega uradovanja v nemških afriških kolonijah tako obešal uboge zamorce, kakor mesar salame, protestira sedaj v Londonu proti opravičenju kritiki sohr. Bebela.

V svojem zagovoru pravi med drugim. Da se malo zmeni za to, kako sodijo o njemu v Nemčiji stare ženske in filistri. O njen bodi že naši potomci sodili.

O ti revše! Potomci bodo o njemu tako sodili, kakor o drugih znamenitih roparjih sedanjega časa.

— Dr. A. S. Crapsey, rektor cerkve sv. Andreja v Rochestru, N. Y., katerega so radi njegovih “krivoverskih nauk” suspendirali, je resigniral.

Crapsey je večkrat očrtno povdarjal, da je pravljica o Jezusu, ki je brez človeškega očeta zagledal luč tega sveta, velika nezmisel.

“Alko o Jezusu pravim,” tako piše rektor, “da je šel v nebesa, tedaj ne mislim, da je šel s svojim naravnim telom iz mesa, kosti in krvi v nebesa in da sedaj tam 2000 let prebiva v svojem naravnem telesu iz mesa, krvi in kosti. Taka ekzistenca bi ne bila nebeska, pač pa grozna.”

Rektor priporoča vsem duhovnikom protestantske episkopske cerkve, ki so prišli do istega prepričanja kakor on, da neustrašeno zagovarjajo svoje prepričanje.

Bravo.

— V Rusiji so hlapci carja izumili novo smrtno kazen.

Prognance v Sibirijo pošiljajo brez tople obleke, denarja in kruha, da tam počasi lakote umirajo.

To brutalno kazen je Stolipin izmisli, car-batjuška je pa potrdil.

— Sodišče je bankrotno preiskavo proti Iroquois gledališki družbi ustavilo, v čigar gledališču je v Chicagu zgorelo nad 600 ljudi. Sedaj se ne bo moglo krivce izročiti zasluženi kazni, pa tudi odškodnine ne bo nihče dobil.

Ta odredba bje zdravemu človeškemu razumu v obraz, ker grozno hūdodelstvo ne bo kaznovano, zano pa postavlja tudi vse današnje pravosodje v čudno luč.

Pa začuditi se ni. Saj živimo v dobi kapitalizma, v dobi, v kateri je denar absoluten gospodar.

— Konda sedaj vpije Zavertnik je s župnikom Sojarjem v zvezi. Zakaj? No, če bi rekel, da je anarchist, kakor je omenjena trojica storila pri čičaški policiji, bi to pri masi ne vleklo. Pa Konda ima še priče, da je Zavertnik s župnikom Sojarjem v zvezi.

Najbrže je Konda nabiral priče dne 21. nov. in jih tudi dobil, ko se je iz gostilne v gostilno krivil po Center ave. in se rotil, da bodo socialistom že uro navili.

G. Konda pa Vas zebe!!!

G. Konda v svojem listu priporoča naj se J. Zavertnika izključi iz jednote, ker mu preveč na prste

gleda, da ne bo mogel več pri jednotinih naročbah dobivati “comission”. (“Comission” imenuje Konda osebno koristolovstvo v jednoti. Opomba stavca.)

— Kdo je v naukih poštenejši župnik ali Konda? Župnik po verskem nauku obljubuje po smrti nebesa. Je vsaj nekaj. Tolažba za prestane muke na tem svetu.

Kaj pa Konda obljubuje? Naročajte tiskovine pri meni, da jih potem računam, kakor je računil društvene knjizice slov. soc. kluba. Podpirajte “Glas Svobode”, to se pravi Kondatov žep, da se tem ložje krivi po raznih gostilnah in pripoveduje, kako bo s svojo mogočno roko — kakor Viljem št. 2 — razdrobil slovenske socialiste.

— Konda pravi: Zavertnik je zelo po ceni. Vsak ga kupi, kdor ga hoče.

Poštenjakovič Konda zakaj ga pa Vi niste kupili, ko je Vam odpovedal službo?

Ponujali ste mu kar tri tolarje več plače na teden, ako le še pri Vas ostane.

Ali Zavertnik Vam je rekel, da takim ljudem ne bo služil, ki v listih priporočajo, “goljufaj ali delaj kar hočeš, samo da bo šlo. Ali takim pa še manj, ki od sodrugov opravičene pisanje kritike mečejo v koš, le radi tega, da je “gmajna” večja in da se mošnja debeli.

— Konda vedno vpije v svojem listu: *Zavertnik, kaj pa Trst?*

Ko je Zavertnik radi tega interperiral Kondata na seji “Slavije”, je pa Konda možato izjavil. “Jaz nisem nikdar trdil, da je Zavertnik slepar, to le on meni očita.

Konda, pojdite se solit.

Kajti če bi Vi bili slučajno v Trstu, bi Vas tamošnji delavci radi Vaše nesramnosti v javnosti po tržaško linčali. — Vrgli bi Vas v morje, da bi se plavati in dostojno misliti naučili.

Povejte, koristolovec Konda, kaj je s Trstom?

— “Go out case dismissed.” Tako poje Konda v “Glas Svobode” z dne 23. nov. 1906.

Ej, poštenjakar Konda, čemu ste pozabili povedati, da je sodnik John K. Prindiville priporočal Vas in Vaša tovariša izročiti veleporotnikom.

In le socialistom se imate zahvaliti, da niste šli na ričet. Ako bo Vas pa preveč šegetal, se pa to še prav lahko zvrši.

Kajti oziri na družine omenjene trojice imajo tudi svoje meje.

— Naš Tone je jako hud, če kdo zahteva, da naj se radi koristolovstva treh centralnih odbornikov skliče izvanreden občen zbor jednote. Pa zakaj bi ne bi?

Če se skliče izvanreden občen zbor, tedaj bo centralni odbor sestavljen iz članov, kojih bivališče je v državi Ohio, ali pa v kaki drugi državi v kateri zakon dovoljuje, da sme imeti v nji jednota svoj glavni sedež, če je tudi inkorporirana drugod. Po illinoiskem državnem zakonu pa ne sme imeti jednota svojega sedeža v državi Illinois, dokler nima državouradnega pooblastila v to. In to naš Tone dobro ve.

Kaj ne Tone, potem bi šlo tudi zapisničarstvo s 50 dolarji letne plače rakom zvižgat.

— V Clevelandu so katoliški Slovenci v veliki zmoti. Trdijo namreč, da katoliški možje niso tako zabiti, kakršne slika njih dušni pastir Vitus Hribar, katerega hočejo sedaj odstaviti. Mi v tem slučaju potegnemo s Hribarjem; — namreč, v izpovedbi, da so katoliški možje zabiti. — In zakaj? Zato, ker je Vitus opravičen kaj tacega reči, kajti dokaz katoliške zabitosti clevelandskih kat. Slovencev se zrcali v Vitusovi rejeni mošnji. Vitus pa si še misli: tepci ste, če mislite da konji v Bučki ne krmito... Konji iz Bučke spominajo na novega dušnega pastirja. Po čemu torej menjave konj — če ne marate lesenih? Čemu komedije?

— “Ima naj oblast — he shall have power” — Tako se glasi nek paragraf v pravilih neke ameriške jednote.

“Bo prošeno ta kraj itd. — es wird ersucht diesen Ort” usv. Ta napis pa zagleda človek, ko zapusti južni kolodvor v Ljubljani.

Pravila ameriške jednote in napis v Ljubljani pa dokazujeta, da so jeziko-oslovci povsod podobni drug drugemu kakor jajec jacu.

11. novembra se je obhajala 19-letnica, od kar so bili obešeni Aug. Spiess, A. Parson in J. Link, ki so dali svoje življenje za proletarsko stvar.

Na spominski slavnosti je govorila angleško Volteirine de Claire, nemško pa Max Baginski, urednik “Freiheit” v New Yorku.

Slavnostna dvorana je bila dobro obiskana. Razpečalo se je mnogo literature v propagadistično svrhu.

RAZREDNA BORBA.

T. Cvetkov: *Tendencije modernoga militarizma.*

Svi bajoneti počinju dobivati razum.

Michel Chvalier.

Postanak privatnoga vlasništva pocijepao je društvo na dvije oprečne klase: posjedujuću i neposjedujuću. Posjedujuća klasa gospodariti svime, što joj omogućuje u nekoj epohi sprovođiti najprijatniji i najlagodniji život. To njeno stanje nalaze joj težnju, da sadašnji svoj položaj sačuva od promjene, ili da ga promijeni u smislu uvećanja životnih pogodnosti, a da ne zasegne u samu njegovu bit. Na taj način želi ona da očuva sadašnjost, u kojoj vidi jedini ideal društvene sreće i savršenstva. Odatle proizlazi njen konzervativizam.

No u toj svojoj želji nije ona posve slobodna. Ona je prisiljena, da ju ograničuju životne nužde neposjedujuće klase, koja isto tako traži, da zadovoljava svoje prirodne i kulturne potrebe.

U toj oprečnosti među klasama leži zalog i mogućnost ljudskoga napretka.

Privatno je vlasništvo stvorilo ujedno i organe, koji se imaju brinuti za njegovu zaštitu t. j. državu sa svim njenim atributima.

Država je organizacija za obranu interesa i prava vladajuće klase, ili drugim riječima, ona je ostvarenje i forma društvenih sila.

Država je uvijek vjerna straža one klase, koja ima u svojim rukama materijalno bogatstvo, srestva za proizvodnju i cirkulaciju. Prema tome ona je po prirodi svojoj tlačitelj i tiran neposjedujućih klasa i slojeva.

Bezbrojna su srestva, kojima država brani nepristupnost posjedujućih razreda, svemoguće su i najrazličitije forme, pod kojima guši podređene klase, besprimjerne su i neizmjerne lukavštine, kojima se služi protiv svojih neprijatelja. Na jednoj se strani zabluda prepliće sa zlobom, mržnja grli s odvratnošću, a na drugoj strani strah i tiranizam nemilosrdno se upuštaju u aktivnost, pritištu i uništavaju svaki otpor, svaki protest i težnju za istinom i pravdom, za jednakošću i srećom.

Klerikalizam pod zaštitom svih uređaba i zakona tu podmuklo i perfidno, tamo otvoreno i bezobrazno pije krv nezaštićenih, otimlje hljeb gladnima, oduzima odijelo golima, pravi najveće štete kulturi, zabluduje umove, oskvrnjuje svaki poriv i polet za nečim idealnim i lijepim, prinosi kao žrtvu izmišljenim fantastičkim bogovima duševnu bistrinu i svjetlost radnoga naroda, zaglupljuje ga i čini fantastičnim i besvjesnim oruđem za podržavanje ljudskoga ropstva.

Policijska i sudovska služba najrevnije despotizmu, političkoj i državnoj korupciji. Kaznionicima, zatvori i batiljama napunjuju se sa "zločincima" t. j. gladnima, koji su iskali da jedu, bolesnima, koji su čeznuli za zdravljem, robovima, koji su se borili za slobodu, nezalicama, koji su žedali za naukom, poštenjacima, koji nisu sakrivali istinu pred besramnim očima tlačitelja, genijima, koji pljuju na današnji poredak, Špijunaza dignuta je na stupanj

više državne institucije. Škole i svi prosvjetni zavodi ognjišta su zagluplivanju, cijelog sustava laži, kojima je namijenjena zadaća, da zadahnu mladež zadovoljstvom sadašnjosti. Eksploatacija radnika nadmašila je granicu ljudskoga shvaćanja. Popovi, učitelji, advokati, profesori, novinari, uzgojitelji, činovnici, državnici, pjesnici, spisatelji i svi, koji imaju korist od države, zajednički, svaki na svoj način, tajno ili javno, svjesno ili nesvjesno stavljaju se u službu mračnjaštva i reakcije, isisavaju narodne sokove i taru zadovoljno ruke nad uspjesima, što ih postiže u svom nepoštenju za interes razvratnih upravnika, silnika i cijele gospodujuće klase.

No ma kako da su mnogobrojna i uspješna sva spomenuta srestva, ona bi bila ipak nedostatna za podržavanje savremenog uređenja, kad nebi postojala oružana državna sila, najbarbarskija institucija na svijetu, vječni dušmanin liberalizma, humaniteta i demokracije, poznate pod zloglasnim imenom militarizma.

Militarizam je nerazdruživi pratioc privatnog vlasništva i njegov napredak strogo uvjetuju zakoni društvenoga razvoja, širina i objam proizvodnih i prometnih sfera.

Kapitalistička proizvodnja je najsavršeniji oblik u razvojnog procesa privatnoga vlasništva. Kapitalizam je uništio stare feudalne i kmetovske odnose, te na njihovo mjesto postavio "slobodno" moderno ropstvo, najamni rad. Pomoću mašine, usavršene usljed novih primjesa pare, elektriciteta i drugih prirodnih sila, uvećao je on do velikog stupnja intenzivnosti proizvodnje i nagomilao tako ogromna bogatstva, kakova ne poznaje nijedna historička epoha. On je prepunio nutarnja tržišta, prešao državne granice, postao internacionalnim i gdje god bi se javio, rušio bi ostatke patriarhalnih proizvodnih forma, a istodobno i primitivne tradicije, rutinu i načela konzervativizma, koja su bila svojstvena starom predkapitalističkom društvu. On umnožava gradsko pučanstvo na račun seoskega, koje se držalo jedino usljed sitnog privatnog vlasništva, proletarizuje ga, jer je nemoćno, da izdrži ubitačnu konkurenciju velikih poduzeća, veže grad sa selom, ostavlja bez životnih srestava bezbroj malih vlasnika i obrtnika, koji su prinudeni, da se prehrane prodavanjem svoje radne snage velikim poslodavcima i tvorničarima.

Konkurencija među kapitalistima hrlji bijesno, bez računa i promišljanja, jer drugačije nije moguće, stvara silne količine robe, poplavljuje sva tržišta, i jer je ponuda daleko nerazmjerna s tražnjom, nastaje trenutačni krah kapitalizma ili stagnacija u proizvodnji, koja se izražava u periodičkim ekonomskim krizama. Proizvodnja i trgovina zapinje, hiljade i milijoni radništva ostaju bez rada, glad, haram i pustoš strašnom brzinom i nezadovoljstvo odozdo odmah se pojavljuje u najrazličitijim formama: u kradi, ubojstvima, samoubojstvu, prostituciji, bunama itd.

To je ahilova peta današnje proizvodnje, to je faktor, koji stvara anarhiju i disharmoniju u društvu,

koji svjedoči, da savremeni poređak pati na golemim i smrtonosnim bolestima.

Eto kakve ekonomske i proizvodne tendence opredjeljuju danas porast militarizma sa svim njegovim groznim posljedicama za radno pučanstvo.

Razmjeri militarizma zauzimlju danas zastrašni karakter. On se uvećava neobičnom brzinom i ugrožava mir u cijeloj Evropi, u cijelom civilizovanom svijetu.

Ma koliko da se koči buržoazija, ta vlasnica svjetskog bogatstva, sa svojom "miroljubivošću" i "slobodomnošću", nitko ne treba da se zavarava blagim namjerama i lijepim riječima poznavajući dobro njenu neiskrenu i podlu ćud.

Prije nekoliko godina je neki grupi i bezobrazni tiranin vlastodržac, podastro evropskim vevlastima ličumjerna predlog za razoružanje vojske. Napokon se njegovo "veliko" i "milostivo" srce izmućilo gledajući silnu nesreću, koju nosi sebi vojni sustav. I što vidijsmo? Cijela evropska diplomacija zmijski se smijala, popovi i svi mantijaši, ličumjerci, pjevali su slavospjeve, služili mi se zahvalnice na šast, "velikome dobrotvoru". Svjetina i buržoaska štampa natjecala se, da za masne nagrade ističu i veličaju dobrotu, zasluge i prevelike milosti "božjeg pomazanika", a on je silno uvećavao svoju vojSKU i paklenski se radovao.

Tu činjenicu ne trebaju nikada da zaborave radni i patnički slojevi. Totitranje s njihovom strpljivošću, ta nečuvena drskost, da se tako zločinački i besprimjerno izrugava, treba da ih uvijek drži na oprezu, da im dobro otvori oči, nebi li jasno prepoznali tlačitelje, obučene u miroljubivom ruhu.

Sve lige mira, haške konferencije, društva za međunarodno bratstvo, kojima inicijativa dolazi i izlazi iz vladajućih i upravnih krugova, upravljena su prema jednom jedinom cilju: da sprečavaju razvoj razredne radničke svijesti, i od časa do časa umire probudenu zločinačku savjest.

Kao u svim vremenima, tako je i danas militarizam najveće svjetsko zlo, najgrozniji bič za čovječanstvo. U mirno doba iscrpljuje on posljednje sokove narodnoga organizma, rastavlja na nekoliko godina sina od roditelja, brata od se stre, jedinu materijalnu potporu siromašnih obitelji. Bezbrojni milijoni, koje je krvavo stekao radni narod, zgrću se u državnim blagajnama, odakle teku u džepove raznih ministara, časnika i drugih državnih nametnika, mešetara, nezasićenih trgovaca, koji dostavljaju barut, puške, topove i drugu vojnu opremu. Tako se pune bezdane

*- Neznam, gdje sam vidio sliku, koja prikazuje jednu sjednicu haške mirovne konferencije. Vapi je napisano, da je ulaz strogo zabranjen, a unutra diplomati gorljivo raspravljaju pitanja, važna i suđbonosna za evropski mir. Dolazi andeo na vrata i hoće da ude. "Tko si ti", pitaju ga strogo i namršteno? "Ja sam andeo mira," odgovori on. "Ne vidiš li, da je stranim licima pristup zabranjen," odvrću mu istim surovim i oficijelnim tonom. I on se udaljuje...

blagajne bogate kapitalističke buržoazije.

Čitave legije sila u svijetu svoje mladosti, u najvećoj fazi umnog i moralnog razvoja, otimlju se zločinački od svoga posla u ime nekakvih glupih i nepravednih zakona, a da se ni ne traži njihovo pristajanje, da se ni ne pita njihove rodake i prijatelje. Navuku im smiješno i lakrdijaško odijelo, zatvaraju ih u kasarnama kao najzadnje ljudske izrode, troše tamo neproaktivno narodno blago i uče pod upravom i nadzorom svojih časnika odvratni i sramotni zanat ubojica.

Za tu ružnu svrhu izmišljeno je obilje srestava, koja se prakticiraju najbarbarskijim i najbrutalnijim načinom.

Prije svega vojnici prisizuju na križ, evanđelje i boga "dobra i pravde", da će biti vjerni sluge "kralja i otačbine" t. j. da će braniti nepokolebivo interese dinastija i tiranizma, cijela današnji poredak sa svim njegovim bezočnim mučenjem apsurdima i nepravdama.

Koliko samovolje i zloporaba s tom razvikanom domovinom! Koliko zločina i ubištva pod njenom firmom, koliko krvoprolića, grabeža i potlačivanja! A u istinu, što je ta domovina, ako ne pusta fraza, apstrakcija, za radnika, seljaka, maloobrtnika i za sve, koji žive od danas do sutra, koje gnjete bijeda i siromaštvo, koje ispijaju bolesti, koji nose sve državne terete i tegobe, koji stvaraju sve blago vladajućih klasa, pa su prinudeni, da ga još i zaštićuju kao vojnici od svojih vlastitih napadaja i posizanja, i da se međusobno istrebljuju kao divlje zvijeri, koje nemaju nokavkih zajedničkih interesa!?

Položaj, kritičan za radničke slojeve i smiješan, kad ne bi bio toliko žalostan i strašan.

Domovinu ima samo buržoazija, kapitalisti i sve one izjelice, koji žive od radničkog rada i imaju dobro zajamčenu svoju parasitSKU egzistenciju. A radnik — bio on vojnik ili običan čovjek — prestaje imati domovinu tamo, gdje njegov život postaje nesnosnim, gdje se do krajnjih granica, do iznemoglosti, do posljednjih sila izrabljuje njegovu radnu snagu, gdje se gazi njegova svijest, gdje nasilno dolazi u sukob sa samim sobom, gdje se ironizira njegovo uvjerenje, gdje se kažnjava kao zločinac, kada traži hljeba i zraka, gdje se ubija, kada zahtjeva, da živi. A gdje se radnik ne nalazi u takvom položaju? U svim državama i domovinama njegova je sudbina jednaka. Njegova je domovina u budućnosti. On ima istom da stvori domovinu za sebe i za svoje supatnike.

No ne pita država, što je i tko je radnik, ima li ili nema li od njega koristi. On je dužan pokoriti se i vršiti sve, što mu se zapovijeda bilo mu prijatno ili neprijatno, ugodno ili odvratno.

Zato vlada u kasarnama surova i bezbožna disciplina! Koga bajke ne opamećuju, toga će željezo sigurno pobijediti.

Vojnici su izolirani od svijeta, vanjski utisci do njih rijetko dopiru i po tajnim putevima. Svaka pojava samostalnosti smjesta se ugušuje. Najmanji prigovor protiv besmislenih uređaba kažnjava se najstrože i najbezobzornije. Neispunjavanje kakvegod hirovite za-

povijedi kakvog pretpostavljenog id'ota imade grozne posljedice. Tamo postoji posebni moral i nauka, prema kojima je laž istina, pravo je krivo, zaglupljivanje je razvoj, autokracija je sloboda, pasja pokornost, strpljivost, glupost i maksimalnost su vrline. Tu se propovijeda najviši moral na svijetu, prema kome je samovoljno ubijati neoprostivi grijeh, a po zapovijedi pretpostavljenih u zaštitu ugnjetača i apsolutista najveća je krjepost.

I najveće ubojice veličaju se u tome smislu kao nepobjedivi i uzorni heroji, kao spasitelji domovine t. j. spasitelji bogataša, tirana i cijele posjedujuće klase.

Može li pomisliti koji normalni i poštenu čovjek veću glupost, strašnije zločinstvo, dublje protusovlje?

Na taj način treba čovjek da ima visoku inteligenciju i čeličnu volju, da ne zapadne nepovratno u taj demonski bezdan zločinstva, tuposti, moralne pokvarenosti, nečuvenih apsurdna, užasnog barbarstva. Većina izgubi za nekoliko godina svaki zdravi smisao, krše se karakteri, srca se razbijaju i podređuju se bezuvjetno tuđim zapovijedima.

"Strah — rekao je J. Darien u svojoj knjigi "Birihi" — bez sumnje je glavni stup u hramu soldačije. Vojska je praonica, gdje se isparuje savjest, i gdje su značajevi, istiskani kao mokre krpe, tu reni pod gnjusni valjak discipline, koja otupljuje... Vojni se sustav mogao uvesti samo usljed straha i samo strah ga utvrđuje... On mora misao da potiskuje terorom, da ispuni tamom dušu naroda, da mu spreči pogled, koji ide dalje od glupavog horizonta granice..."

PRIPOSLANO.

[Konec.]

Prezir, izsmehivanje od onog, koga radnik hrani, onaj ga nazivlje barbarom, nerazumnikom, nekulturnom klasom najnižeg slojeva! A zašto se sa radnika tako čini ili nožda zato, što nije ostrouman, izučen kao što oni. Ako pogledamo na stališ između kapitalista i nas, odma će mo upoznati pravednost.

Vidimo jednog kapitalističkikog sina u atlanskoj, elegantnoj odjeći sa svešnjem knjiga u ruci, gdje pun oko'osti stupa u školu, da uči svietsku naobrazbu!

Vidimo pak drugog radničkog sina, gdje ide sa razdripanim hlačicama, sa siromašnim jelom poniženo i tužno stupa u tvornicu, sa blijedim mladim licem sa nekom tugom u mladom mu srdašcu, da tamo sa svojim još za rad nesposobnim mišicama obavlja najteže poslove, i podpomaže kapitalističke sinove podiči do najvišeg stepena kulture, a ono malo što dobije da hrani svoje stare i iznemogle roditelje!

Jedan kapitalist se vozi u kočiji i automobilu sa svojom obitelji pun veselja, vozi se put kazališta, šetališta, kupališta, da tamo prekrati čas iz dosarnogmu — i onako ugodnog života. Dočim jedan radnik sa ženom i 5—6 djece umire od gladi i nevolje.

Krasna je to pravednost za nas, braćo radnici...

Koliko ćemo još spavati? Kako dugo će to još trajati, da jedan bude gospodar i uživatelj svieta, a drugi rob i mukotrpan patnik?

U kom to stoji, da tu nepravdu uk'ne? U nikom drugom, već u nama, braćo radnici. Mi to moramo slomiti, radnička noga mora stati na kapitalističkom vratu. A to ćemo postignut samo po putu socializma, tog krvnog kapitalističkog neprijatelja. Karlo Marks, taj roditelj socializma, nam je rekao, radnici svih država ujedinite se, njegovu nam ostavljenu nauku moramo slijediti. Organizirati se čvrstom odlučnom voljom agitirati med našom braćom, koji još nisu na stepenu spoznanja samoga sebe, i koji misle, da su se rodili kao robovi i kao takovi moraju umrieti, koji neznaju, da mi radnici imamo veliku moć samo ako ćemo ju upotriebiti, koji smo najveći element na svijetu no još se u našu snagu ne uzdamo, još se borimo, a to zato, jer nismo složni, jer svi s'ožno nemislamo, mnogo od nas se da zavarati kapitalističkim otrovom, slučajući njihove nevoljale služe kao na primjer svećenstvo i još drugo stručne ljudi, koji žive na svijetu u korist kapitala u propast radništva.

U radnička društva se moramo organizirati. Socialne listove podpomagati, jer samo u njima, čitajući njih nadjemo ono, za čim svako radničko srce bije.

Socialne novine podpomagati, to je naša dužnost socialna društva osnivati, samo tako ćemo dočekati jedan prvi maj, taj dan slobode, bratstva, jednakosti, dan upisan zlatnim slovima u socialnu povijest! Dokle braćo probudimo se!

Z. K. Šugar,
Glencoe, O.

CTVORENO PISMO "GLAS SVOBODI."

"Sovražnik obrekovanja" — tako glasi pseudonimni podpis jednog Slovenca iz Pueblo, Colorado.

Taj dopisnik lista "Glas Svobode" piše u istom dne 24. oktobra t. g., čiji dopis je objelodanjen 9. novembra u br. 45. Isti dopis u prvim redovima počinje napadati socijalni klub u Glencoe, O., i list "Proletarec".

Piše u istom, da bi rado vidio te ljudi i koje vrsti su isti socialisti u Glencoe.

Dragi slovenski brate! Vi ste možda malo preveć umočili Vaše pero u tintarnicu te Vam je na papir palo više neg ste mislili? Ili ste možda previše govorili u koju alkoholnu čašicu. Ako Vam je milo, da nas socialisti u Glencoe vidite, nežalite truda, uputi te se malo do nas! U Glencoe ne ćete naći krasnih hotela, bogatih zgrada i finih ulica, no mislim to, šta je da za Vašu osobu, će bit dostatno. Ovdje naći ćete ljudi od više narodnosti i raznih rasa, kao Slovenca, Talijana, Niemaca, Francuza, mislim, da Engleza ni netreban spominjati. Ti svi ljudi žive u miru i bratskoj slozi radeći i mučeći se neumorno u Rudokopu. Ljudi, kojima je organizacija na srdeu i u kojima bije pravo socialno srce. Eto brate Slovenče, takve vrsti smo mi socialisti u Glencoe.

Ni ovaj put nije prepušteno a da se uz napadaj nas ne napadne i drug Zavrtnik. Drug Zavrtnik meni je osobno nepoznat, no čitajući više put njegove redke, i ja mislim, da takvi redci mogu doći

samo od pravog socialnog srca. Sodruga Zavrtnika nazivljete dobrim prijateljem, župnika Sojarja i njegov rad nazivljete klerikalnim. A zašto ste ga denuncirali pred sudom, da je anarhist, i da je urednik anarhističkog lista? Čudno mi se vidi, da jedan klerikalac može biti urednik anarhističkog lista.

Ne znam, kako bi ja mogao druga Zavrtnika imenovati klerikalcem, pošto mislim, da on nije bio prisutan u Župnikovom poslu na ime pri naručbi gumba za S. N. P. J.

Ja mislim, i uvjeren sam, da su to bili gosp. oko "Glas Svobode", da li je to socijalno ili klerikalno?

Od čitate'lja, će koji da misli, da sam ja ustao na obranu druga Zavrtnika, kao što je drug Slovenac ustao na obranu G. S., no, to mi nije ni na kraj pameti palo, no samo dadem odgovor bratu Slovencu u Pueblo, Colo., koji se možda smatra sretnim, da može kroz stupce kakovog lista socialne klubove. Ne tako, brate, Vi ste, mislim, radnik kao i ja, nemajte radnike i radnička udruženja psovati, jer time sebi na obraz plujete. Dobro znate, da je naša dužnost agitirati ustmeno i pismeno razprostirati propagandu socializma med narodom.

Vi dobro znate, da ima ogromni broj radnika, osobito naših slovenski, koji neznaju, šta je socializam, da paće se nad njim zgražaju, a to zato, jer nisu podučeni, jer im nije poznat socialni cilj.

Pišite, brate, neumorno pišite, ali za socijalizam; ja b'h unapred još više vaših dopisa iz Pueblo, Co., rad čitao. No samo nek imaju drugi smisao.

U radničke novine pišite i radnikom Vaše stupce posvećujte, pa vid't ćete, koliko više ćete s Vašim radom radniku koristit neg dopisom od 24. okt. t. g.

Budite pravi ratobornik na socialnom literarnom polju i Vaše pero nek zadaje smrtne udarce kapitalističkoj klasi. A mi ćemo vas nazvati onda pravim socialistom — dakle našim drugom.

Za danas dosta, neću, da Vam više dosadujem te Vam želim laku slatku noć!...

J. K. Šugar,
č. soc. kl., Glencoe, O.

Ruska bastila.

[Konec.]

Da se bolje shvati ogorčenje ruskih boraca protiv carizma i njegovih krvnika, mora se poznavati muke, na koje su osudjene njihove žrtve. U Londonu držao je jedno predavanje ruski bjegunac i revolucionar Starodvorsky, koji je 22 godine čamio u ruskoj bastili, petropavlovskoj tamnici i staroj švedskoj tvrđavi Schlüsselburg na ušću Neve. Medju prisutnima bio je princ Krapotkin, koji je izjavio, da se ovaj mučenik još ne bi bio dokapao slobode, kad ne bi bilo sadašnjeg revolucionarnog pokreta, koji mu je otvorio vrata tamnice. Pona prije je bio osuđen na smrt, no poslije pomilovan na doživotnu robiju. No mjesto, da je bio otpremljen u Sibiriju, bio je zatvoren u Petrogradu Čelija, u kojoj je čamio sa svojim drugovima, bila je tik do obale. Kod poplava zgrnule su se onamo čitave čete štakora. Jedna ženska uznikinja, koja je još došla dijete kad je bila osudje-

na, bdila je danju i noću, ne bi li očuvala dijete od toga, da joj ga štakori ne požderu. Hrana je bila nedostatna i nečista. U kruhu su bili redovito pečeni zohari. Tko bi se potužio, bio bi bičevan. No najviše je djelovao na živce uapšenika neprestani nadzor kroz vratna zurla. Jedan od uapšenika poludio je nakon kratkog vremena, jer je, kako je sam govorio, osjećao, da mu oči, koje su neprestano bile unjuprte, ispijaju mozak. Neko se vrijeme pred požudnim očima nadzornika sakrivao u kutovima sobe, no poslije su ovi bili zazidani tako, da je čitava soba bila opet otvorena upornim pogledima. Za prvih šest godina počinise od 48 uznika njih šestorica samoubojstvo, trojica su od stražara bili ustrijeljeni u čeliji, trojica umriješe kao ludjaci, a devetorica podlijegoše gladu. Poludjeli bili su zajedno zatvoreni sa zdravima, a on sam je bio u istoj čeliji godinu i po s jednim pomahnitalim ruskim plemićem. Tako štiti car svoje gospodstvo.

O RUSKIM "CRNIM ČETAMA".

"Novoje Vremja" havi se sa ruskim crnim četama i pripovijeda o njihovom postanku. Dugo vremena prije političke krize, koju danas preživljuje Rusija, bilo je po svim ruskim gradovima, pa i u Petrogradu svake vrsti skitalaca, koji su se bojali rada kao vrag krštene vode; podani piću živili su od milostinje i kradje. Mnogi od njih mogli su da budu spašeni za društvo, da ih se na vrijeme strpalo u popravišta. No mjesto toga, ako bi kada upali u šake redarstvu, ovo bi ih jednostavno otpratilo izvan grada, te ih onda jednostavno prepuštalo njihovoj sudbini. A oni bi se dakako za kratko povraćali natrag, da eventualno i opet budu istjerani i da se opet povrate.

Kad su se političke prilike zaostravale, vladi je trebalo "rodoljubnih" manifestanta, a ta je prostota za to bila najzgodnija. Mjesto, da ih progoni kao prije, redarstvo je uzelo da ih miluje i da im dijeli rakije, a do potrebe i novaca. Ako je trebalo, da se diskreditira radnike kod kakovog štrajka, ako je trebalo, da se zaplaši mirno pučanstvo, da se priredi kakav pogrom, "crne čete" bile su uvijek spremne. Njima se pridružio još kojekakav izmet ljudskog društva, a redarstvo ih je opskrbljivalo do potrebe sa zastavama, znakovima, a i oružjem.

No, poznavaoći ruskih prilika izriču bojazan, da ovakovo stanje ne će vječno potrajati, da će za kratko doći vrijeme, kada će se "crne čete" okrenuti proti svojim dosadašnjim gospodarima. A i što će onda redarstvo?

Listnica uredništva.

Vsled preoblegu gradiva je moralo nekaj dopisov izostati. V prihodnji številki pride vse na vrsto. — Potrpjenje!

A. I. Rudar: Tone M., zapisnikar S. N. P. J., sam ne ve, kaj da je. V kolikor ga poznamo, vemo, da hodi v češko cerkev k maši. O socijalizmu bo imel brz čas take pojme, kot tisti, ki se je ne dolgo izrazil proti nekemu sodrugu: "v Chicago no socialist; v New York demokrat"...

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki... 50c
Za Avstrijo... 3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

K AFERI V S. N. JEDNOTI.

"Kaj ima 'Proletarec' opraviti s S. N. P. J. in čemu se briga za zadeve v nji?" — Tako se bo mogoče marsikdo uprašal. Ali "Proletarec" res nima ničesar opraviti tam? "Da, ničesar!" Resnica je to. ničesar nima opraviti "Proletarec" pri S. N. P. J.! Toda tudi nekaj družega je resnica, ki naj se jo pripozna, baš njej na ljubo. Resnica je namreč, da si "Proletarec" *vzame* pravico vedno in povsod, kadar je treba ožigaošiti humbug in tihotapstvo. In tako je posegel tudi v žalostne razmere v S. N. P. J. na korist splošnosti. Rodile so "Proletarca" praktične potrebe v delokrogu slovenske javnosti v Ameriki in zato je nastal!

Nekoč smo že povdarjali, "da leži 'Proletarca' rojstvo v vzrokih sovražnikov soc. idej; in to trdimo še danes. Ta trditev pa ima tudi svojo utemeljitev, in sicer v nastopih tistih, ki so v odboru S. N. P. J. — posebno Konda, Stonič in Klobučar, ki so mislili, da je socijalizem "času primerna fraza", ki se jo lahko suče na vse načine; da se jo lahko suče tako, kakor razmere stoje danes in če prav vsled tega trpe principi in ideje socijalizma.

Ker je pa S. N. P. J. bila ustanovljena po svobodomisljenem — socijalističnem elementu, in ker se v tej nahaja tudi precej socijalistov in, ker se je smatralo ozir. "farbalo" S. N. P. J. izvršujočim faktorjem prej imenovane struje, a se je pokazalo, da nekaj mož v izvrševalnem odboru S. N. P. J. *neče izvrševati*, ozir. delati po teh — ob ustanovitvi obljubljenih ozir. rečenih principih, je "Proletarec", kot neposredni izvor dogodkov v S. N. P. J. opravičen nastopati javno — v interesu tistih, ki se prvotnega načela in obljubljenih principov drže; — because the people shall be protected!

In ker je "Proletarec" neodvisna tribuna pod vzajmom "Jugosl. soc. Zveze v Ameriki", ki ima nalogo stati na braniku slovensko-hrvatskega proletarjata v Ameriki, štiti njega interese vsikdar in povsod, da se izvršuje program socijalističnih načel že sedaj — kolikor mogoče v praksi, je ta list z moralnega stališča opravičen presojati pojave v slovensko-hrvatskem narodu v Ameriki vedno in povsod.

Vsled tega lahko rečemo s ponosom ženlja *Multatulija* besede: "to ni naša krivica, to je vaša krivica!" ...

Po pismu g. Fr. Klobučarja in sodruga Math Strohna iz La Salle, Ills., je razvidno, da sta si M. V. Konda in Stonič John hotela prisvojiti nekaj jednotnega denarja. Iz "Glas Svobode" pa je sedaj razvidno, da hočejo bratci vse tako obrniti, kot bi se v S. N. P. J. prav nič ne pravičnega ne pripetilo.

V števil. 48 se nahaja kopica dopisov, — ki so bili skovani v uredništvu "Gl. Svob." (da so bili skovani tam, je razvidno iz dopisov, ki so došli iz Milwaukee in Kenoshe).

Neki France Jelenc iz Kenoshe piše (seveda s peresom gospoda Kaker-a):

"Bratje v Cumberlandu kar naravnost zapovedujejo ostalim društvom, da se naj izrečejo za odstranitev do sedanjih uradnikov. Jaz pa si dovoljujem uprašanje: kdo pa je kriv, da trpi ugled Jednote? (Ta stara s kantine, ti Jelenc Francetov; ona je okradla Jednoto! Op. stavca.)

Stvar, — piše zopet rokovnjač Jelenc iz Kenoshe — radi katere se je pričela gonja, preiskovala je sodnija, a ta (ah čujte!) sodnija ni našla nikake krivde in je po Zavertniku obdolžene uradnike spoznala ne krivim."

Tako je pisal sam gospod Konda v enih prejšnjih števil. "Gl. Svob." in France Jelenc si ne more kaj, da bi tega ne vrjel. Toda igre še ni konec, gospoda podrepna! Preiskovalni sodnik je priporočal trojico na *Grand Jury*, kamor spada in kamor še lahko pride.

Toda France Jelenc še piše: "Je li to svoboda, napredek in zavednost slovenskega proletarjata v Ameriki? (Da, je li to svoboda, če se ne pusti, da bi par ljudi jednoto okradli? — je li to napredek? — Sakrament! Jelenc ga pa pihne! Op. stavca.)

In dalje pravi še: "Ne bodite hlapci izdajalčevi, ne podpirajte njegovih škodoželjnih namenov, — pokažite, da ste res (tepci) bratje svobode (da, Konda je tako svoboden, da priporoča goljufijo, op. stavca), a ne poslušni hlapci terorista itd."

Mi sicer dobro vemo, da se večina tacihih dopisov skuha v ured. "Gl. Svobode", radi pa priznamo tudi, da je še dovolj tacihih v S. N. P. J., ki ne vedo, komu bi dali prav. Kajti njim je le za slogo, za tisto lepo slogo, v kateri se lepo poštenjaki dvomljive vrste rede. Jeze se naši ljudje najraje potem, ko je že vse hudič vzal. Priznati pa je tudi treba, da se zavednega elementa v jedne manjka. To dokazuje naš pismo, ki ga je poslalo društ. "Bratje Svobode" iz Cumberlanda; Wyo., društ. "Slogi" v Milwaukee.

Nič ne de, ako pišejo in podtikajo nevedneži iz Milwaukee dr. "Bratje Svobode" vse mogoče izmišljotine; dr. iz Cumberlanda je pa le pokazalo svoj zaveden nastop. Če v Milwaukee, kakor tudi v So. Chicagi ne vedo kaj pomeni to, da se društva nečejo obrniti na glavni odbor, je to dokaz, da sploh ne znajo društveno poslovati; je dokaz, da se ne zavedajo kritičnih momentov, ki jih je treba vpoštevati v tacihih slučajih z interesi celokupne

organizacije. Mi seveda razumemo nastop dr. "Bratje Svobode" in družih enacihih društev, ki so s svojem nastopom izrazili *nezaupanico* dosedanjemu odboru in pokazali prilichen vzor ostalim društvom.

V svoji zabitosti in pasji ponižnosti do centr. odbora pa so v Milwaukee in So. Chicagi ta opravičeni in pametni nastop dr. "Bratje Svobode" obrnili po rokovnjaško — na glavo in opsovali ter izdali interese cele jednote.

Sram jih bi'o!

Da v jednoti ni sloge pač ni kriv "Proletarec" niti Zavertnik; krivi temu so tisti, ki sede v glavnem odboru.

Vsled tega bi bilo potrebno, da se vsi obračajo na Konda — Stonič & Klobučarjevo adresu.

Ali je mar "Proletarec" kdaj učil trojico naj okrade jednoto? — Je to učil Zavertnik ali kdo drugi izven centralnega odbora? Ne, nikdo teh ni tega priporočal trojici. Čemu torej postavljati logiko na glavo? Čemu javkati in zmerjati ljudi, ki niso nič družega naredili, kot svojo dolžnost? Kdo je hina-vec? tisti, ki se je zavezal, da bo po pravilih v korist cele jednote delal, t. j. v korist vseh članov, pa je kršil pravila in oškodil ozir. skušal oškoditi jednoto — ali tisti, ki je stopil hajdukom na prste in se potegnil za interese vsih članov? Kdo bo trdil, da so imeli tisti prav, ki so si lastili tuj denar? Kaj tacega trditi zamore le moralno propal človek, kot je Konda!

Lastili so si tuje blago, in tisoč senc, 5 tisoč vagonov gnoja in vse prisege za varstvo tajnosti v jednoti, tega ne obsenčijo!!

In stem basta!

Drskar.

UZOR-GOSPODARSTVO S. N. P. J.

Kdor je neverjeten Tomaž, kdor ne verjame, da znana trojica Stonič Konda et Co. uzorno gospodarji v jednoti, tega bo že Tone Mladič prepričal, da bo slepo verjel vse, kar se o vzornem gospodarstvu v jednoti pripoveduje.

Če drugače ne pojde, bo pa spustil košaro psovka na neverjetneža, katere zajemata iz ameriško slovenskega "šimpfleksikona" — "Glas Svobode", ki je njegov "leibžurnal".

Mi nismo hudobni, pač pa ma'ce hudomušni, vsled tega tudi našemu Tonetu, ki ob vsaki priliki povdarja, da je pošten in že mnogo žrtvoval za jednoto, radi priskočimo na pomoč, če potrebuje dokazov, da se v S. N. P. J. tako uzorno gospodarji, da je tako vzor-gospodarstvo priporočati vsem slovenskim društvom tu in onkraj oceana, ako hočejo število svojih članov povečati na ničlo.

Že pravila dokazujejo, da sedi v odboru nekaj mož, ki umejo držati cvenk pod palcem. Komaj je bilo 2. glavno zborovanje končano so ostali v Chicagu Badovinac in še dva delegata, da izdelajo pravila. Izdelovali so pravila kakih 14 dni; in vsaki je dobil vsaki dan za svoj trud štiri dolarje. Ko je bil izdelek končan, je pa tudi romal v koš; ker ni bil za nobeno rabo. Sedaj je dobil pravila v roke Bernik, delal je in delal in tudi zaslužil 80 dolarjev. A pravila še niso bila vporabna, kajti romala so v St. Paul,

Minn., in pa v Joliet, Ill. Seve plačati je bilo treba povsod, zato pa tudi razočaranje ni izostalo. Slovenski jezik v pravilih je tako lep in čist, kakeršnega najdemo le v leposlovnih listih. Glede angleškega jezika mi je pa trdil neki Američan, da je tako angleščino čital le v Sheakespearovih delih.

Umevno je, da tudi račun ni izostal. 247.50 dolarjev troškov za pravila jednote.

Tako stoji s črnim na belem v zadnjem računskem izkazu jednote.

Kaj ne, Tone Mladič, jasen dokaz, da na 3. glavnem zborovanju volimo omenjeno trojico dosmrtnim odbornikom.

Tudi uradovanje glavnega tajnika g. M. V. Kondata je hvalovredno. Društvu Celje št. 27. S. N. P. J. je glavni tajnik že dvakrat naložil po 50 centov več plačila. On trdi, da društvo centrali dolguje. In ker on tako trdi, mora že tako biti, če tudi odborniki in nadzorniki društva trdijo narobe. Konda trdi, da je meseca sept. poslal 2 prestopna lista, za kar zahteva 50 centov, odbor in pa nadzorniki pa trdijo, da je društvo vzelo v avgustu tri prestopne liste, za kar ima zastopnik tudi pobotnico.

Kje je napaka, g. T. Mladič? Tudi društvene police g. tajnik Konda redno razpošilja in spopolnjuje.

Društvo "Celje" je dobilo 4 police, ki so bile na zunanji strani naslovljene na društvo "Celje", na notranji pa na "Edinost" v Darragh, Pa. Toraj ni čudo, da dva člana društva "Celje" nista dobila svojih polic, romale so najbrže kar drugam.

Tudi s inkorporacijsko listino — "charter" tolaži Konda vse, ki se dajo potolažiti. Ako je kako društvo v tem oziru preveč nadložno, tedaj pravi: "Državni tajnik zadržuje." Lep izgovor, ki ne stane nič!

Tako se gospodarji in uraduje v jednoti. Ali naš Tone bo v zlic temu trdil, da je izvenreden zbor nepotreben, ker preveč "kašta", da je za nas ceneje, ako znamenita vzor-trojica gospodarji do 3. glavnega zborovanja. Tableau!

KDO JE PO KRIVEM PRISEGEL?

Kondova nesramnost je tako velika, da kriči do neba. Le človek, ki ima tako debelo kožo kakor Konda, se upa po moralni zausnici pred sodnikom "Prindevilom" stopiti v javnost in skušati javnost nafašati, da je bil opravičen po bratovski deliti denar s J. Stonichem, ki je bil prava lastnina jednote.

Konda računa s tem, da večina rojakov ne razume angleškega jezika, radi tega je tudi tako nesramen, da postavlja resnico na glavo.

Na prvi strani društvenih pravil se pod odstavkom "charter" blišči ta-le odstavek:

Second: Said corporation shall be located and its principal business transacted at Cleveland in Cuyahoga County, Ohio. (Drugič: Imenovana korporacija se naj namesti in nje glavni delokrog premeši v Cleveland, Cuyahoga County, Ohio.)

Z drugimi besedami pomeni, da bi moral biti glavni odbor S. N.

NEKAJ SOCIALISTIČNE
POLEMIKE.

Karl Linhart.

I.

Socializem je najvišja smer modernega časa. V svojem gibanju tvori deloma kos že uresničene komunistične bodočnosti (zlasti v kooperativizmu ali združništvu), deloma pa krepko bojvno četo, ki polaga z veseljem pogumom dinamit pod zastarelo zidovje kapitalističnega družabnega poslopja. V svoji znanstveni teoriji pa daje socializem zagotovilo, da je to delo plodonosno, in da bode uspelo. V svoji teoriji kakor v svoji praksi je socializem pristni sin modernega časa. Le na temelju krčočih števil angleškega kapitalizma je sezidal Marx svoje delo; le moderni proletariati na drugi strani zamore vstvarjati svojo bojno organizacijo. Tako je socializem najvišja smer modernega časa — ker izraža logično in seveda tudi brezobzirno vse njegove konsekvence. Kot tak pa socializem ne sme prezirati nobenega vprašanja naše dobe. Že stari Liebknecht je naglašal univerzalnost ali vsestranost socializma, in to v času, ko socializem še ni došel do današnje mogočnosti svojega razvitka. Ta univerzalnost dovaja socializem do tega, da se pričinja pečati z vsemi važnejšimi pojavi našega veka.

Zadnja leta se opaža n. pr. odvrčanje od suhoparnega Büchnerjevega materializma k neki čistejši filozofiji, da, k nekemu novemu krščanstvu, in ne le sivoasi prerok iz Jasnjane Poljane, Lev Tolstoj, je oznanjevalec tega novega krščanstva; on je celo osamljen, on je občuklovanja vreden samotar. Po vsem svetu se pojavljajo smeri in struje, ki bijejo boj proti dvema prenapetostima: proti meščanskemu materializmu kot zanikanju vsega nematerialnega, kot sitemu modroslovju trebuharskega brezverstva — in proti dogmatiki, proti mistiki tradicionalnega krščanstva, ki bije zdravemu razumu v obraz.

Ta nova duševna struja jemlje od materializma vse kolosalne pridobitne znanosti; v svojem idealizmu pa — naš Aškerc je imel prav, ko je dejal, "da je vsak realist (recte: materialist) idealist" — stoji celo na utopističnem stališču Baconove dobe. Iz celega krščanstva izbira ta moderna struja etična zrna. Ker je pa etika življenska moč krščanstva, ker je bil nazarenški Jezus ravno v dnu svojega imenitnega srca etik, in ker si je podvrgel le vsled tega ves svet, razbil jasni olimp poln ljubavnih spletk in grešnih intrigij, razbil, v današnjem zmislu besede, nemoralno nebo grških in rimskih bogov — in ker poznamo to Jezusovo etiko vedno in povsod kot krščansko, se ne dá zatajiti njen značaj. In tudi v tej novi struji se ne dá zatajiti!

Ta moderna renesanca pravega krščanstva kot zgodovinski odpor na desetletja trajajočo nadvlado svete trojice: "Tvarina — moč — gibanje", to mogočno in veliko podcenjeno gibanje, je pričelo zanimati tudi posamezne socialistične glave. Zlasti nemški pastor Göhre —

ki je vendar izrečen socialni demokrat in o katerem se je v tej reviji opetovano govorilo — se je pečal in se še peča s tem vprašanjem.

Pri socialnodemokratskem delavstvu pa je našlo stremljenje Göhrejevo in njegovih tovarišev velik odpor, kar je sicer popolnoma naravno. Vprašajmo se le hladnokrvno in z mirnim srcem: Kako postane delavec socialni demokrat? Prvi korak je, da postane strasten "Pfaffenfresser", hud nasprotnik vsega, kar lazi v črni kuti po božji zemlji. Pokojni naš Rok Drogenik je bil tipičen v tem oziru, in slovenski duhovniki bi morali darovati zahvalne maše, ko je — za nas tako rano! — umrl. Zatem postane delavec brezverec ali ateist. To brezverstvo sicer ni plod znanstveno utemeljenega prepričanja, ono je le izrodek nezadovoljne negacije, varanega vednega upanja in zaupanja v vplivanje neke višje moči — boga. In kakor je religija priprostega človeka enostavna — navadnemu človeku so zvezde "okna nebeška", bog mu je lep starček, hudič pa znani parkelj z rogmi in repom — tako je tudi brezverstvo takega naivnega človeka enostavno zanikanje osebnega boga, temveč le upor, rebelija proti temu osebnemu bogu, ki ne usliši najpobožnejših prošelj in pusti trpeti najprirednejšega človeka... Tak priprost ateist proklinja čisto "krščanstvo", kliče hudiča krščanske cerkve vsak trenutek na pričo, — v svoji enostavni frazeologiji zanika krščanstvo, a ne more vendar premagati vse privzgojene in prirojene predsodke krščanskega naziranja. Drastičen v tem oziru je slučaj, katerega sem sam doživel. Eden mojih sodrugov in prijateljev ne veruje v boga, pač pa v — copernice. Ko sem mu očital to babjeverstvo, mi je dejal: "Le počakaj, ti bodeš že še videl, vsaj si še premad; jaz sem videl copernice na svoje lastne oči"... To je seveda izjema, a jako poučljiva izjema. Kajti na tem duševnem stališču je veliko socialnih demokratov.

Zadnja leta se je tudi v tem oziru na Slovenskem precej delalo. Vedno očitneje se je stavil kapitalizem kot najhujši sovražnik v ospredje našega boja in se je pričelo ločiti natanko klerikalizem in krščanstvo.

II.

A to delo izobraženejših agitatorjev nima zaznamovati doslej posebnih uspehov. Tega so krivi v prvi vrsti duhovniki — saj so slikali leta in leta socialno demokracijo kot posebnega satanovega ljubljence, kot izključno proti nezmočljivi cerkvi se bojujočega "sina brezverskega liberalizma".*) In ravnotako, kakor je imenoval "anarhist" Luccheni ali Bresci svoje instinktivno sovraštvo do parfimirane aristokracije (plemenitstva, ki se vozi v pozlačenih ekvipažah po krvavih telesih njegovih bratov in sester), kakor je imenoval Luccheni svoje sovraštvo do onih slojev, ki so ga bili teptali desetletja,

*) Nikjer se ni s to frazo: "socializem je sin liberalizma", tako gnusno in neumno delovalo kot ravno na Slovenskem. Zahvaliti imamo to dejstvu, da pri nas liberalizem še ni poginil in — dr. Janzu E. Kreku...

enostavno "anarhizem", kakor je smatral svoje osebno maščevanje "žrtev za sveto proletarsko stvar", ravnotako krsti priprosti delavec, sledec besedam politikujočega popa, združeno antipatijo do duhovništva kot prototipa vadajočega zatiralnega sistema, ter stremljenje po boljšem življenju enostavno "socialni demokratizem".

Tako je teren za Göhrejeve poizkuse "kristianizirati socializem" že iz praktičnih vzrokov pokvarjen. Vsa dosedanja metoda socialnodemokratskega mišljenja in čustvovanja nasprotuje tem poizkusom. Seveda tudi teorija. Kajti povejmo si resnico v obraz: Pri konsekventnem izvajanju socialnodemokratske logike pride dosleden marksist do zaključka; da je socializem zgolj gospodarska smer, katere edini cilj je kolektivno (skupno) gospodarstvo; religija, morala, etične zadeve, ideali in vsa ostala zlatkana šara nima z njim principiarno nič opraviti. Kautsky, ta "iz socialista postal nemški profesor", je napisal svoje dni celo serijo člankov, v katerih izkuša med drugim dokazati, da nima socializem ničesar opraviti z antikoholističnim gibanjem... Socializem kot tak je zgolj gospodarski nauk. Ker se pa ta logika more še dalje izvajati, ker trdi proletarski materialist dosledno, da so vse "moralne" ali "duševne" stvari, vsa s vetovna naziranja i. t. d. plod svojodobnih gospodarskih razmer, ker je torej gospodarstvo takorekoč "kategorični imperativ" vsega življenja — vsled tega se stika socializem zopet z vsemi izrodki gospodarstva, in to temboj, čim obširnejši in močnejši postaja. Saj ima lahko vsak socialist itak svoje — tudi socialistično! — naziranje o morali i. t. d. ...

In sedaj k prej omenjenim strujam, ki vkljub vsemu ne obmolknijo. K tem strujam računam tudi — morda celo v prvi vrsti! — takozvane "realiste". Naravnost povem, da imam o realističnih povsem druge pojme kot neki naši sodrugi. Pravim namreč to-le:

Socializem je najvišja smer modernega časa, ki stoji in pade v znamenju proletariata. "Realizem" pa — to je zlasti struja profesorjev Masaryka, Drtine in tovarišev — je najvišja smer umirajočega buržoazijskega (meščanskega) razreda. Ta realizem je združil v sebi vsa dobra zrna, vse lepote in čednosti zdrave meščanske dobe — torej zlasti časov Baconov in Descartesov, ter prve dobe po najkrajšem pojavu novodobne zgodovine, po veliki, v vsakem oziru veliki francoski revoluciji; realizem razume moderni čas in simpatizira strastno s socialno demokracijo, s čustvovanjem in mišljenjem proletariata, ki je po Lassalovem izreku ska'la, na kateri se bo sezidala cerkva bodočnosti; realizem tvori zadnji veliki historični kompromis, ki ga hoče skleniti umirajoča buržoazija z mladim in zdravim proletariatom — kompromis zastaralega socialnega življa z mladim, kompromis meščanskega starčka, ki neče zapustiti svojega družabnega stališča kot buržoazija, in ki vendar živo čuti propalost kapitalistične družbe in se ji odteguje ter izteza roke po novem življenju, predstavljajočem se v socializmu...

Na Slovenskem se kažejo realisti kot učenci Masaryka samega. Slovenski dijaki, ki so studirali v Pragi in ki so zmožnejši od belomodro-rdečih "buršev", so slišali gori v "zlato Pragi" nauke velikega Masaryka in so prišli domov napolnjeni z njegovimi nazori. Tukaj — zlasti na Kranjskem, tej luknji reakcionarnega troletjstva — so jih vzprejeli takoj "liberalci" in "klerikalci". Za nje imate obe stranki nekaj dobrega in grozno veliko slabega. Klerikalci imajo n. pr. v tem hipu združništvo v svojem programu; to dobro zrno vzprejema n. pr. eden najboljših slovenskih realistov, tej reviji znani Anton Dermota, katerega članki*) niso le upoštevanja, temveč tudi največjega priznanja vredni; lahko rečemo, da na Slovenskem ni moža, ki bi bil na tem polju bolj doma kot Dermota. Liberalci zopet imajo — žalibog da le v svoji "teoriji!" — naprednost in svobodomiselnost v svojem programu, oni so v verskem in filozofičnem oziru tolerantnejši od klerikalcev (nič več!) in — tudi to dobro zrno vzprejemajo realisti. Poleg tega so videli najmodernejšo socialno demokracijo, na Češkem, in so postali — kar je glavno — močni individualisti. Slovenski realisti delajo jako uspešno in pametno. Da ekzistirajo "Naši zapiski" še danes ter da se izdaja danes v Ljubljani krasna "Ljudska knjižica", za katero se sicer buržoazija ne briga, katera pa stoji vendar visoko nad vsemi knjižnicami ljubljanskih, celjskih in goriških meščanskih literatov — se moramo zahvaliti v velikem delu realistom. Vkljub temu pa sem smatral potrebnim, pojasniti svoje mnenje o njih.

Slovenski realisti so izdali svoje dni "Poslanico slovenski mladini" pod naslovom: "Kaj hočemo?" V tej knjižici povedo vse, kar sem jaz danes trdil. Med drugim pišejo: "Materializma ne vzprejemamo... dasi moramo Marxu priznati, da nam je pokazal, kako moremo popočneje umevati razvoj človeštva." Torej vzprejemajo le metodo materializma, torej kompromis med nematerialisti in materialističnimi proletarci (v tem vidim razliko med buržoazijskim in proletarskim materializmom; zadnji ima po krasni Marxovi iznajdbi "historičnega zgodovinskega naziranja "gotovo metodo!"). Socializmu odpreti nova pota, socializmu dati etično podlago in ga tako "popolnjenega" podati buržoaziji in proletariatu, kot nasprotnika razrednega boja — to je glavna naloga slovenskih in čeških realistov. No — meni se pa zdi, ko bi bil socializem te reforme potreben, bi jo sam izvršil, reformiral bi se v svoji notranjosti od socialistov in ne od realistov!

Kaj sem hotel povedati v celi ti argumentaciji? Vsak problem, vsa ka globlje v sedanje življenje segajoča zadeva se interesuje za socializem, ali z drugimi besedami: socializem je potegnil vse v svoj delokrog. To — menim vsaj — sem dokazal!

"N. Z."

*) Anton Dermota. Združništvo. "Naši zapiski" 1902.

I. Puček: Nota prišla prepozno. — Pozdrav!

ki ga dolgujejo razni člani, mi v tem računu. Nekolektani oglašajo z novembrim \$35.00; dolg pri raznih članih pa \$45.00.

Sodrug! Treba je misliti na tendensko izdajanje "Proletarca". Agitirajte, ustanovljajte klube, učvrstite organizacijo!

Kakor hitro imamo v to potrebno svoto, začne "Proletarec" tendensko izhajati.

— Pužmanov Jože nekaj piše o prvih ustanoviteljih "Delavca". Revše! kje se bilo, ko se je "Delavec" ustanovil? Ako bi bil v organizaciji, bi moral vedeti, da je Zaverтник vplačal svoj prvi delež za prvo številko "Delavca", pa tudi pisal že za prvo številko. Seve takrat je bil Pužmanov Jože še v hosti na Vancovem in za to mu ne zamerimo, če laže.

Uganjka.

Koliko čašic jezusa mora človek popiti, da priznava trezne ljudi pijanim.

Na on moster v reševanju uganjk. Prinejo na Tometa Mladica, ker je jim svetujemo, da se tozadevno o-sega lista ne bodo resili te uganjke.

Odgovor: Ker cenjeni branci na-

Išče se

boardarje na hrano in stanovanje. Pojasnila daje **FRANK ČEH** GOSTILNIČAR na Centre av., Chicago

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!

1628 1638 Unity Building

79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košček Bratje SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

Gostilna pri Čeh-u!

Podpisani naznanjam rojakom, da sem otvoril novourejeni saloon
568 S. Centre Ave., Chicago

V mojem salonu se dobi vse, sem spadajoče stvari. Pridite in pripeljite znance in prijatelje!
Z vsem spoštovanjem

FRANK ČEH.

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani naznanjam Hrvatom in Slovencem v Chicagi in okolici, ra točim najboljša raznovrstna vdna po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znance in ijatelje, da se prepričate.
ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St., Chicago

Rojaki Slovenci

Čitajte novo obširno knjigo „ZDRAVJE“

Novih
50.000

se zastoni
razdeli
med
Slovence

Knjiga „ZDRAVJE“

**Katera v kratkem izidé od slavnega im obče znanega:
Dr. E. C. COLLINS M. I.**

Iz nje bode te razvidili, da vam je on edini prijatelj, kateri vam zamore in hoče pomagati v vsakem slučaju, ako ste **bolni, slabi ali v nevolji.**

Knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi slikami v tušu in barvi ter je napisana v Slovenskem jeziku na jako razumljiv način, iz katere za more vsaki mnogo koristnega posneti, bodi si zdrav ali bolan. Ona je **najzaneslivejši svetovalec** za moža in ženo, za mladeniča in deklico.

Iz te knjige bode te razvideli, da je **Dr. E. C. COLLINS M. I.** edini, kateremu je natanko znana sestava človeškega telesa, radi tega pozna vsako bolezen ter edini, zamore garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni, bodisi akutne ali zastarele (kronične) kakor: tudi vsake tajne spolne bolezni.

Čitajte nekaj najnovejših zahval, s katerimi se rojaki zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje:

Cenjeni gospod Collins M. I.

Vam naznanjam da sem popolnoma zdrav in se Vam presrečno zahvalim za Vaša zdravila ki ste mi jih pošiljali in to Vam rečem, da takega zdravnika ga ni, kakor ste Vi in Vaša zdravila so res najboljša, ki so mi prav fino nucala. Jaz sem si dosti prizadeval pri drugih zdravnikih, pa mi niso nič pomagali. Toraj, kateri ne verjame, naj se do mene obrne in jaz mu bodem natančno pojasnil, da ste Vi res en izkušen zdravnik, da takega nima več svet.

● Toraj to pisemce končam ter Vam ostajam hvalčen do hladnega groba.

ANTON MIHELICH
12 E. 39th St. N. E.
Cleveland, O.

Velespostovani Dr. E. C. Collins M. I.

Jaz se Vam najprvo lepo zahvaljujem za Vaša zdravila in Vam ve, selo sporočnem, da sem zdrav, ne čutim nobenih bolečin več in tudi lahko delam vsako delo Vam naznanim častiti gospod, da jaz sem po Vaših zdravilih zadobil prvotno zdravje in moč nazaj, kar se nisem trostal, ker jaz sem se poprei 4 mesce zdravil pri drugih zdravnikih: vsaki mi je obljubil, da me ozdravi, a je bilo vse zaman samo da so mi žepe praznili. Sele potem sem se na Vas obrnil, ko sem uvi, del, da mi drugi ne morejo pomagali. Jaz Vas bodem vsakemu bolniku priporočal, da naj se do Vas obrne.

Sedaj se Vam še enkrat lepo zahvalim ter ostanem

Vaš iskreni prijatelj
J. LOWSHA.
Jenny Lind, Ark.

Na razpolago imamo še mnogo takih zahvalnih pisem, katerih pa radi pomanjkanja prostora ne moremo priobčili. **Zatoraj rojaki Slovenci ako ste bolni ali slabi** ter vam je treba zdravniške pomoči, prašajte nas za svet, predno se obrnete na družega zdravnika, ali pišite po **novo obširno knjigo ZDRAVJE** katero dobite zastoni, ako pismu priložite nekoliko znamk za poštnino. Pisma naslavlajte na sledeči naslov.

DR. E. C. COLLINS MEDICAL INSTITUTE,

40 WEST 34th ST.,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete z mirno dušo biti prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Za one, kateri hočejo osebno priti v ta zavod, je isti odprt vsaki dan od 10 dopoldne do 5 ure popoldne. V torek, sredo, četrtek in petek tudi od 7—8 z večer. Ob nedeljnih in praznikih od 10—11 popoldne.

POZOR! SLOVENC! POZOR!

SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.
Postrezba točna in izborna.
Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelčik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. **647 in 649 Blue Island Ave., Chicago**
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicage živeli bolniki naj pišelo slovenski

SLOVENCEM IN HRVATOM

priporočam svojo

**gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.**

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaji —

JOŽE POLAČEK,

535 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Slovencem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave., Chicago.